

Dokumentati3n: *Extrakt af Norder6e's Politiprotokol 1778-1830, med hensyn til Sysselets tilstand*

Dokumentreferenca:

Guttesen, R. edit (2009): *Extrakt af Norder6e's Politiprotokol 1778-1830, med hensyn til Sysselets tilstand*. F6roya Landsskjalasavn. Internet6tskr: dato. <History.fo>

Tittulin havi eg sett saman. Skjali6 kallast vanligu Politiprotokollin, og hetta, sum ver6ur lagt 6t, er ein 6rdr6ttur, eitt *extract*, t6 m6n 6hugi hevur veri6 at samla tilfar um "sysselets tilstand", tvs. ve6urlag, landb6na6ur, uppdyrking, korn- og eplavelting, sey6 og neyt, 6tr66ur og arbei6skraft. Ta6, sum er lagt burtur 6millum, eru mest langar fr6sagnir um sm6sakir, sum 6r m6num sj6narvinkli ikki hava naka6 serligt upp6 seg. 6 sl6ikum f6rum er hetta ein r6ttarprotokol vi6 framl6gu, 'kiendelse' og d6mi, 'thi kiendes for ret'.

Dokuments6ga:

- **Lokalisering av dokumentinum**

Hetta er ein protokol, sum liggur 6 Landsskjalasavninum undir Nor6oya S6slu, nevnt "Indberetninger om Sysselets Tilstand", 6r: 1778-1843, savnsnr.: 73-3-5. Protokollin hevur 49 nummerera6 bl66, solei6is at h6grasidurnar hava nummar. Fremst manglar eitt bla6, solei6is at tann elsti teksturin er signerings-formularurin fr6 1778. Hetta er 6 bla6 nr. 2.

- **Specifikati3n av originaldokumentinum**

Ta6 er s6sluma6urin, sum hevur ta6 lokala politivaldi6 6 s6sluni, sum 6 hv6rjum 6ri6 skal senda inn fr6grei6ing – indberetning - um st66una og hendingar 6 s6sluni. Protokollin er helst tikin 6 br6k, t6 "Forordning angaaende adskilligt Agerdyrkningen og Tjenestefolk med videre paa F6r6 vedkommende" fr6 1777 skuldi setast 6 verk. Henda 'forordning' krevur, at s6slumenn innmelda vi6urskiftir um t6nastuf6lk, landastrok og ullabiddarar, men teir skulu eisini melda um b6ndurnir leggja dent 6 uppdyrking og kornvelting.

L6kt er til, at s6slumenninir hava f6rt ein manntalslista, ella 6 hvussu so er ein 'tyende liste', sum v6st ver6ur til 6 6runum 1781, 1793, 1827, 1828 og 1830. Eg havi ikki funni6 hesar listar, men her og har 6 pakkunum 6 Landsskjalasavninum eru notatsi6ur, i6 kanska eru partar av ella kladdur til hesar listar. Seinni gj6rði L6bner vi6 s6num tabellum, i6 liggja teldut6kar 6 History.fo, eitt megnarverk. Og 6 1820-unum hevur hann gj6rt manntalslistar, sum eru 6 Landsskjalasavninum. Eisini liggja 6 Amtsarkivinum fr6 umlei6 1830 fullf6ggja6ir manntalslistar 6 hv6rjum 6ri, sum s6slumenn hava sent inn. Hetta tilfar liggur ikki samla6.

Tann fyrsti, ið skrifvar er sýslumaðurin Poul Jacobsen Gjerdum, sum hevur eina vakra og regluliga skrift. Hann sigur seg úr starvi í ár 1800 vegna aldur og skroyopilgheit. Frá 1802 er tað so Sámal Michael Matras av Viðareiði, sum tekur við sum sýslumaður. Í 1813 er hann fluttur til bygdina Norðoyri. Størsti partur av "Matras-dagbókunum", sum eisini liggja á History.fo, er skrivaður av honum.

Protokollin verður á hvørjum ári lögð fram á Ólavsøkutinginum og lisin upp, verður við hesum góðkend og signerað. Av og á fær sýslumaðurin eina áminning um at gera arbeiðið ordiligt. Til dømis í 1780, tá sýslumaðurin einki hevur skrivað, og í 1822 har Løbner minnir sýslumannin á nøkur ting sum hann eigur at gera.

Fyrstu árin akriva allir trýggir topp-embætismenn undir: fúti, sorinskrivari og lögmaður. Frá 1807 skrifvar Løbner, ið var kommandantur á Havnar skansa, eisini undir saman við lögmanni og fúta. Møguliga kann hetta lesast, sum Løbner longu her fungerar sum Amtmaður. í 1814 er protokollin ikki lögð fyri løgrættin, men "Foreviist Amtet", sjálvt um amtið formelt ikki verður etablerað fyrr enn í 1816. Og frá hesum ári er tað Amtmaðurin einsamallur ið signerar. Undirskriftirnar hjá fútanum falla burtur. Hesar broytingar kunnu síggjast sum tekin um tað nýggja, sum verður bygt upp í tí umsitingarliga struktúrinum. Løgrætturin, sum mest var ein dýrur og tungur dómstólur, útpeikaður av fútanum, uttan nakrar størri uppgávur, verður avtikin. Amtið og amtmaðurin er tann nýggi stovnur, sum er fyrsti steinur í eini nýggjari miðfyrising, central-administratióin.

- **Hvør hevur transkriberað til útgávuna í History.fo?**

Rolf Guttesen hevur reinskrivað, fyrsta umfar liðugt í 2002. Korrekturlesing og redigering til internet-útgávuna í juni 2009, lagt út sum versión 2.a.

- **Princippir í reinskrivingini**

- Omanfyri er sagt frá, hvat ið meinast við 'extract'.
- Árstølini eri sett inn í vinstru kolonnu, so tey samsvara við signeringsárið.
- Protokol-árið gongur annars vanliga frá Ólavsøku til Ólavsøku næsta ár. So um sagt verður: 'i indeværende aar', skal ansast eftir, um tað er heystið árið fyri.
- Reglulongdirnar og orðadeilingarnar eru tær soma sum í originalinum
- Øll orð og nøvn eru stavaði sum í originalinum, tvs eingin roynd er at modernisera, uniformera ella feroyska tey.
- Í originalinum eru persónsnøvn, staðanøvn og nøkur fá onnur skrivaði við romanskum (latínskum) bókstavum, og ikki gotiskum, sum teksturin annars. Tey eru í transskriberingini skrivaði í *kursiv*.
- Eg havi í støðum sett smáar forkláringar inn, hesar eru settar í [parentes]
- Ólesilig orð ella passagur eru merkt við prikkum ...
- Tað sum er lagt burtur ímillum (ikki tikið við í transkriptionini) er merkt /.../

Orðaforklárning:

böigdelaug: bygdalag ella bara bygd

Læilending, lejlending: Kongsbóndi

temmelig: hevði fyrr heldur týdningin 'betydelig'

trjgleri: bidding, serliga ullabidding.

Vind, vindskibelighed: 'Vind' á gomlum donsku: at leggja dent á, doyðin á. Er í familju við føroyska vinna, vinnulív. *Vindskibelig*: arbeiðsamur.

Hvar er dokumentið brúkt sum kelda ella viðgjørt?

Mær vitandi er henda protokoll ikki brúkt sum kelda í nakrari ritgerð enn.

Keldan er stutt nevnd í mínari grein um "Animal production ..."

Rolf Guttesen (2003): Animal production and climate variation in the Faeroe Island in the 19th century. *Geografisk Tidsskrift/Danish Journal of Geography* vol 103-1, pp 81-91.

Nevnda grein er tøk á internetinum.

Vinarliga Rolf Guttesen

mail: rg@geo.ku.dk

Brøndbyøster 9. juni 2009